

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 76

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Astafjord.

Emne: Dei "kloke"

Bygdelag: Indre Grovfjord

Oppskr. av: M. Myklevoll, Renså og
Ole Henriksen, Saltvatn

Gard:

(adresse):

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Lars Olsen (Olsa) Saltvatn.

De opplysninger i medfølgende skriv om Lars Olsa er gitt av hans brorsönn, og jeg kan i alle deler underskrive det som han har gitt av opplysninger om farbroren. Jeg har en gang som gutt fått høve til å være til stede da Lars Olsa behandlet en syk. Det var min mor, som hadde blodforgiftning (lymfangitt) i en arm. Det var nemlig betennelse og blodforgiftning han særlig skulle være flink med. Jeg husker at han brukte varmt vatn til å "bake" armen med samtidig som jeg så han beveget munnen. Jeg forstod at han stille leste ord som skulle virke helbredende. Jeg kan huske at han virket særlig beroligende på den syke når han snakket til henne. Det var folk fra Sör-Troms og Ofot-området som søkte til Lars Olsa, eller de kom og hentet han når de(n) syke var så dårlig(e) at de ikke selv kunne søke han. Han dreiv ikke kurering for å skaffe seg stor fortjeneste. Han var derfor en særlig avholdt og aktet mann.

Avskrift.

Noen opplysninger om Lars Olsa, Saltvatn gitt av Ole Henriksen, Saltvatn, Grovfjord.

Lars Olsa var födt 27. januar 1845 på gården Saltvatn i Astafjord. Han döde 29. september 1918 i Saltvatn. Gift med Ellen Olsen Saltvatn. Ett barn, lever fremdeles. Döv, nærmest ändssvak. Lars var et fredsmenneske som var lett

å omgås med. Hans personlighet var preget av kristentro (den læstadianske kristendom). Grenda var tynt befolket i 1890-årene, 5-6 naboer. Alle som bodde der, var samer - med unntak av en student, Vagenius, som var skogvok^{betjent} i statsskogene. Vagenius kom fra Röros, fortelles det. Var i Saltvatn til sin död. (De fleste av folket som bor i Saltvatn nå, er samer). Det var godt naboforhold. Flittig besök hos hverandre. Kristentroen var dengang sterkt forankret hos folket. Det ble holdt möter (samlinger) gjennomgående hver helligdag. Samlingen^e tok ofte til nokså tidlig på dagen (formiddag) og varte langt utover ettermiddagen eller kvelden. Levevegen for folket var hovedsakelig reindrift med gårdsbruk som binæring i det förste. Seinere gikk det slik at reindriften etter hvert blei fortrenget av jordbruk som næringsveg. I den beste tida hadde de 5-600 rein hver. I den siste tida har også fisket fått en betydelig plass som leveveg for folket. Folket i den tida var svært gjestfrie, naboer og andre blei traktert med den maten de hadde på gården. Hovedsakelig mat av heimavl. Denne skikken (gjestfrihet) har holdt seg her i bygda like til våre dager.

Distriktslegen den gang bodde på Ibestad og skulle betjene et stort område, Ibestad. Nåværende område 4 kommuner, Ibestad, Andörja, Gratangen og Astafjord. Han betjente dette store området helt alene, först seinere har vi fått 2 leger. Kommunikasjonene var dårlige, ingen ordentlig bygget veg. Folk måtte bære levnettsmidlene fram til gården. Sjøverts var det også dårlig forbindelse. Ingen båtanløp i det förste. Först omkring -90- åra lokalbåtforbindelse f.eks. Grovfjord-Ibestad. Det lå i sakens natur at det var svært vanskelig å få distriktslegen til å komme til Saltvatn når folk blei sjuke. Derfor måtte folk gripe til de hjelperåder som var å finne. Lars Olsa tok så smått til å hjelpe folk som var i vanskeligheter på grunn av sjukdom. Trulig fikk han litt rettleiing hos legen på hvordan han i de enkelte tilfelle skulle gripe saken an. Han fikk til dels resept hos legen på bestemte medisiner som han kunne kjøpe, har han sjöl fortalt. Således kunne han kjøpe på resept en såkalt livsvekkerolje som han brukte til utvortes bruk mot gikt. Ved erfaring kom han fram til en helbredelsesmetode som vant gjenklang langt utover. Dessuten hadde han lest en del legeböcker. En naturlege, Sebastian Kneipp, drev på med vannkur ved utvortes helbredelse. Denne metoden hadde

Lars lært. Ellers brukte han vel også noe håndspåleggelse. Men helbredelsen baserte han stort sett ikke på den. "Urteomslag", planter kokt sammen til gröt, brukte han mot svulst på fingrer, betennelse osv. Men han glemte aldri å presisere at hans hjelp bare var førstehåndshjelp. Pasientene måtte seinere prøve å komme seg til lege eller få tilkalt lege. Lars Olsa brukte også å helbrede ved "Årelating" og "Kopping", en metode som visstnok har vært brukt like til seineste tid. Han var anerkjent som "klok"mann vidt utover. Han hadde besök av folk ikke bare fra Astafjord, men andre kommuner også. Hans virke var basert utelukkende på å hjelpe folk, uten å höste noen økonomiske fordeler av det.